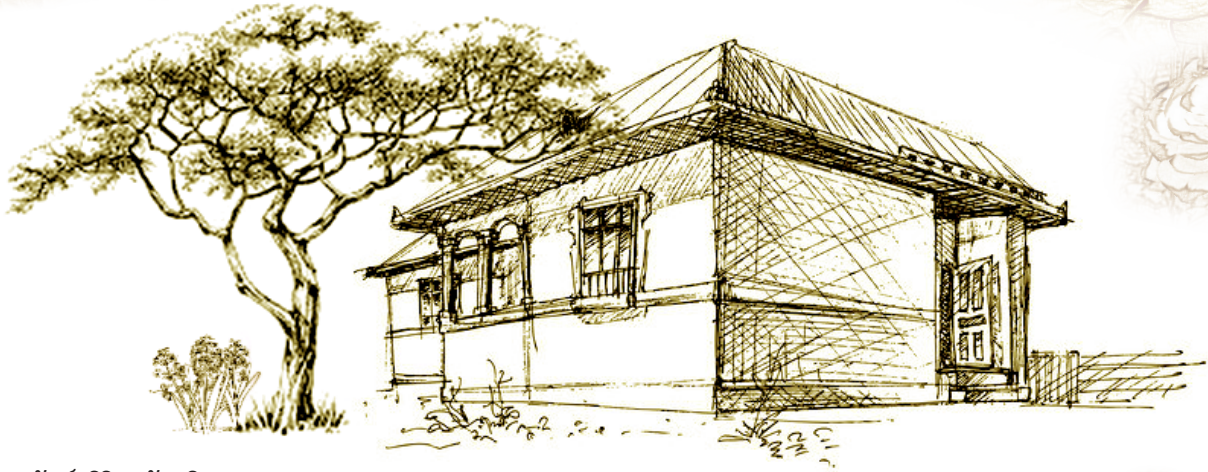

มาลัยวิทยสถาน

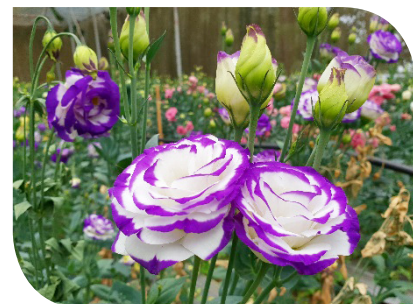
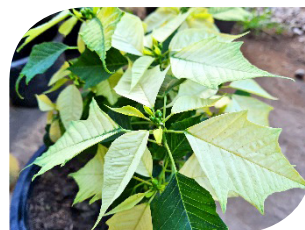
ดร.อนันต์ พิริยะภัทรกิจ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

35 หมู่ 3 เทคโนโลยีธานี ตำบลคลองห้า อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120

มาลัยวิทยสถาน เป็นแนวทางการพัฒนาการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับด้วยการนำนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ส่งเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ผู้ประกอบการตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามแนวทางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก BCG โมเดล ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ลดต้นทุนการปลูกเลี้ยง และพัฒนากระบวนการผลิตแบบใหม่ๆ ต่อไป

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้ทำงานวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ รวมทั้งการสำรวจค้นพบพรรณไม้ชนิดใหม่ๆ อาทิเช่น พรรณไม้ดอกหอมพื้นเมืองในวงศ์กระดังงา จำปี-จำปา และมะลิ เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้เป็นรากฐานของการนำมาใช้ประโยชน์ด้านการปรับปรุงและพัฒนาสายพันธุ์พืช รวมทั้งยังมีงานวิจัยปรับปรุงพันธุ์พรรณไม้ดอกเศรษฐกิจ อย่างเช่น เบญจมาศ มหาพารหมลูกผสม และไทรประดับชนิดใหม่ๆ ซึ่งมีสายพันธุ์ที่หลากหลาย ดอกมีสีสดโดดเด่นตรงตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีการนำพรรณไม้จากต่างประเทศที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับเกษตรกร มาทดลองส่งเสริมปลูกเลี้ยงในประเทศไทย

จากผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาด้านไม้ดอกไม้ประดับของ วว. ที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทีมนักวิจัย วว. เกิดแนวความคิดในการนำนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งผลงานวิจัยและองค์ความรู้ไปถ่ายทอดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกรที่ปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับในภูมิภาคต่างๆ ทางภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งนวัตกรรมเกษตร (Big rock) และในปี พ.ศ. 2561 ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในโครงการพัฒนาเกษตรกรด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Inno Agri) โดยถ่ายทอดและส่งเสริมการปลูกเลี้ยงเบญจมาศสายพันธุ์ใหม่ในรูปแบบของพรรณไม้กระถางและไม้ตัดดอก รวมทั้งระบบการปลูกเลี้ยงลิเซียนท์สตัดดอกไม้ที่ฉายาว่า กุหลาบไร่หนาม ซึ่งมีการนำเมล็ดพันธุ์เข้าจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการทำงานวิจัยร่วมกับเกษตรกรในพื้นที่ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย และอำเภอใกล้เคียง ได้รู้จักและยอมรับการถ่ายทอดนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากไม้ดอกไม้ประดับที่ วว. นำไปส่งเสริม

การลงพื้นที่ทำงานร่วมกับเกษตรกรทำให้ทีมนักวิจัย วว. เล็งเห็นว่าการถ่ายทอดเทคโนโลยีต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย เกษตรกรเหล่านั้นก็ไม่สามารถพัฒนาต่อเองได้ หรืออาจกล่าวง่ายๆ ว่า นั่นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ทำให้

เกษตรกรได้รู้จัก วว. และรู้ว่า วว. ทำหน้าที่อะไร ดังนั้นทีมนักวิจัยจึงมีแนวความคิดในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรที่ปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับในพื้นที่ต่างๆ ที่ทาง วว. ได้มีโอกาสไปส่งเสริมองค์ความรู้ จึงเกิดเป็นโครงการกิจกรรมพัฒนาคลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับ ภายใต้โครงการสนับสนุนเครือข่าย SME ปี 2563 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีศักยภาพในการแข่งขัน โดยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิต การแปรรูป และระบบการบริหารจัดการไม้ดอกไม้ประดับ โครงการดังกล่าวมีการดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเลย จากการดำเนินงานโครงการนี้ทำให้เราต้องปรับเปลี่ยนการเรียกว่า เกษตรกร เป็น ผู้ประกอบการ เป็นต้นมา ความสำเร็จโครงการนี้ทำให้เกิดการสร้างกลุ่มเครือข่ายที่เรียกว่า คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับ กระจุกในปี พ.ศ. 2564 ทางสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) ได้เห็นประโยชน์การรวมกลุ่มผู้ประกอบการเป็นคลัสเตอร์ จึงมีการขยายเครือข่ายผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับจาก 3 คลัสเตอร์ เพิ่มขึ้นเป็น 6 คลัสเตอร์ ได้แก่ คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดเชียงใหม่ คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดนครราชสีมา คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดเลย คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดนครนายก คลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดสุพรรณบุรี และคลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความเชื่อมโยงให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ต่างๆ

แนวทางในการเลือกพื้นที่เพื่อนำนวัตกรรมลงไปส่งเสริมผู้ประกอบการ มีเกณฑ์อย่างไรบ้าง? เป็นคำถามที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้งานวิจัยด้านไม้ดอกไม้ประดับในช่วงแรก ทีมงานวิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับของประเทศ รวมทั้งลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่มีส่วนสำคัญต่อการปลูกเลี้ยงพืชแต่ละชนิด อย่างเช่น พื้นที่อำเภอภูเรือและอำเภอด่านซ้าย ซึ่งเป็นพื้นที่ราบสูงมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ย 600-900 เมตร อุณหภูมิต่ำ ความชื้นสูง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมที่พัดผ่านประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุมประเทศไทย ตั้งแต่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย ทำให้จังหวัดเลยมีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดพามวลอากาศชื้นจากทะเลและมหาสมุทรเข้าปกคลุม ประเทศไทยในช่วงฤดูฝน จะมีลมมรสุมหรือแนวปะทะโซนร้อน (Inter Tropical Convergence Zone: ITCZ) พาดผ่านเป็นครั้งคราว ทำให้มีฝนตกหนัก ปริมาณฝนตกสะสมตลอดทั้งปี ปัจจุบันเหล่านี้มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและเหมาะต่อการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับ

หลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่อำเภอภูเรือ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและส่งออกไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวที่มีคุณภาพและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ได้แก่ เบญจมาศ คริสต์มาส สับประรดสี และลิเซียนthus เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้น นั้นจึงเป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้ทีมวิจัยมีเป้าหมายที่จะนำองค์ความรู้ต่างๆ ตั้งแต่ด้านการผลิต กระบวนการปลูกเลี้ยง การแปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้ดอกไม้ประดับส่งเสริมให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดเลยเพื่อเป็นต้นแบบ และขยายผลสู่พื้นที่จังหวัดอื่นๆ ต่อไป

จากการลงพื้นที่เพื่อทำงานร่วมกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนที่มีวิถีชีวิตในการผลิตไม้ดอกไม้ประดับตั้งแต่อดีต นับว่ามีความยากมากที่จะนำองค์ความรู้ใหม่ๆ เข้าไปพัฒนาและส่งเสริม อย่างไรก็ตามการทำงานร่วมกับชุมชน สิ่งแรกที่นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งนั่นคือ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรืออาจกล่าวง่ายๆ ว่า การสร้างความไว้วางใจนั่นเอง นอกจากนี้การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ก็นับว่ามีความสำคัญไม่แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานร่วมกับชุมชนต่อไป

แนวทางในการดำเนินงานกับกลุ่มผู้เลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับ หลังจากที่เกิดสัมพันธ์ที่ดีกับเกษตรกรแล้ว สิ่งแรกที่เราต้องทำไม่ใช่การนำองค์ความรู้ที่เรามีมุ่งไปส่งเสริมแต่เพียงอย่างเดียว ควรมีการสอบถามจากชุมชนว่าชุมชนหรือเกษตรกรต้องการอะไร หรือประเด็นปัญหาอะไรที่ชุมชนต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความชัดเจนก่อนที่เราจะนำองค์ความรู้ต่างๆ เข้าไปถ่ายทอดส่งเสริมให้กับเกษตรกรในชุมชนนั้นๆ สำหรับพื้นที่ต้นแบบอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ซึ่งทางทีมงานวิจัย วว. เข้าไปส่งเสริมนั้นนับว่ามีความได้เปรียบเป็นอย่างมาก การได้เปรียบในที่นี้ไม่ใช่ได้เปรียบเรื่องการศึกษาหรือฐานะแต่อย่างใด แต่เป็นการได้เปรียบเนื่องจากเกษตรกรหรือชุมชนมีความต้องการและแสวงหาองค์ความรู้ก่อนแล้ว

ทำให้ง่ายต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและทราบประเด็นปัญหา และความต้องการที่ชัดเจน ตั้งแต่กระบวนการผลิตพืช สายพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับชนิดใหม่ๆ รวมทั้งแนวทางการแปรรูปสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อย่างเช่น การแปรรูปและยกระดับการปลูก เลี้ยงดาวเรือง สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับไม้ดอกไม้ประดับที่มีการปลูกเลี้ยงมากในพื้นที่ ซึ่งมีราคาค่อนข้างตกต่ำ ให้มีมูลค่าสูงขึ้น รวมถึงการทำงานวิจัยร่วมกับชุมชน ให้ชุมชนสามารถสังเกต วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาได้เอง

การส่งเสริมงานไม้ดอกไม้ประดับในพื้นที่อำเภอภูเรือ ช่วงแรก คือ การปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับสายพันธุ์ใหม่ๆ ที่ทาง วว. ได้พัฒนาขึ้นจากงานวิจัย ได้แก่ เบญจมาศหลากหลายสายพันธุ์ รวมทั้งการพัฒนาส่งเสริมวิธีการขยายพันธุ์พืช และการปลูกเลี้ยงพันธุ์พืชจากกการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อลด ต้นทุนกล้าพันธุ์ การพัฒนาภาชนะปลูก และกระบวนการปลูก เลี้ยงไม้ดอกหอมในระบบเกษตรปลอดภัยเพื่อการแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์ ให้มีมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกร ดังนี้

1. การปลูกเลี้ยงเบญจมาศสายพันธุ์ใหม่ๆ ในรูปแบบ ไม้กระถาง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกร โดยทีมวิจัยได้นำสายพันธุ์ที่ผ่านการประเมินสายพันธุ์ต่างๆ ให้เกษตรกรปลูก เลี้ยงและทำการคัดเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมในพื้นที่ร่วมกับ เกษตรกร

2. ส่งเสริมการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับชนิดใหม่ๆ ที่พัฒนา สายพันธุ์จากต่างประเทศ ได้แก่ ต้นลิเซียนทัส ในรูปแบบไม้ กระถาง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากดอกไม้สีส้มใหม่ๆ โดยมี การอบรมให้ความรู้แหล่งที่มาของสายพันธุ์ พร้อมทั้งลงมือปฏิบัติ การปลูกเลี้ยง ตั้งแต่วิธีการบ่มเพาะเมล็ด การย้ายต้นกล้า การ- ดูแลรักษา และการประชาสัมพันธ์ด้านการตลาด

3. การพัฒนาภาชนะสำหรับปลูกเลี้ยงจากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ดินเหนียว ฟางข้าว และต้นกก เพื่อเป็นภาชนะสำหรับปลูกเลี้ยงต้นไม้ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและลดต้นทุนการผลิต

4. การพัฒนาระบบการปลูกเลี้ยงในการขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ ด้วยกระบวนการเพาะเลี้ยงเนื้อ การนำออกปลูก และเทคนิคต่างๆ ที่สำคัญของการเพาะกล้า เพื่อลดต้นทุนการผลิตให้กับผู้ประกอบการในชุมชน

5. การแปรรูปดอกไม้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ๆ ได้แก่ การแปรรูปชาดอกไม้จากพรรณไม้เศรษฐกิจ และไม้ดอกหอมพื้นเมือง รวมทั้งการพัฒนาบรรจุภัณฑ์

6. การพัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต รวมถึงการสร้างมาตรฐานการปลูกเลี้ยงในระบบเกษตรปลอดภัย

7. การสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน อำเภอ จังหวัด และภูมิภาค เพื่อให้เกิดความร่วมมือและความเข้มแข็งในรูปแบบคลัสเตอร์ไม้ดอกไม้ประดับ

การดำเนินงานตามแนวทางมาลัยวิทยสถานในพื้นที่จังหวัดเลยนับว่าต้นแบบของแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาองค์ความรู้ที่ยั่งยืน รวมทั้งกระบวนการผลิตไม้ดอกไม้ประดับที่หลากหลาย สู่การพัฒนาตลอดห่วงโซ่การผลิต อาทิเช่น การส่งเสริมการใช้วัสดุปลูกที่มีคุณภาพและมีสารอาหารที่เหมาะสมต่อพืช ระบบการปลูกเลี้ยงสมัยใหม่ที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน การพัฒนาสายพันธุ์ การคัดเลือกต้นพันธุ์ที่แข็งแรงปลอดโรค และสายพันธุ์ที่ตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการสร้างกลุ่มเครือข่ายผู้ปลูกเลี้ยงให้เข้มแข็ง นอกจากนี้แนวทางการดำเนินงานโครงการมาลัยวิทยสถานมีประโยชน์อย่างยิ่งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้ ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการจริง และผ่านสื่อการสอนแบบออนไลน์ในยุคดิจิทัล ช่วยลดต้นทุนการผลิต และสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ ตั้งแต่ระบบผลิตไม้ดอกไม้ประดับสู่เชิงพาณิชย์ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

ของผู้ผลิต อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากในช่วงวิกฤตระบาดของโควิด-19 และการยกระดับสู่อาชีพที่ยั่งยืนหลังสถานการณ์คลี่คลายด้วยเกษตรสมัยใหม่ กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับและบูรณาการของมาลัยวิทยสถาน การพัฒนาระบบการปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับยังช่วยพัฒนาระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเป็นประโยชน์กับเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงไม้ดอกไม้ประดับและคนในชุมชนใกล้เคียง อีกทั้งเป็นต้นแบบให้จังหวัดหนึ่งสู่จังหวัดหนึ่ง และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกร ราษฎรชาวบ้าน นักวิจัยในมหาวิทยาลัย นักวิจัยในหน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับของต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้อย่างแท้จริง ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของเกษตรกร และเพิ่มมูลค่าการส่งออกไม้ดอกไม้ประดับของประเทศไทยในอนาคตอย่างยั่งยืน